

ди виховання, навчання можуть сформувати своєрідний захисний механізм, що перешкоджає деформації моральних цінностей і поведінки. Виховання і навчання мають будуватися з урахуванням індивідуальних здібностей учнів, можливостей, інтересів, що є одним із напрямів реалізації принципу природо-відповідності виховання і навчання.

Література

1. Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление / В.И. Вернадский. — М.: Наука, 1977. — 270 с.
2. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста / В.И. Вернадский. — М.: Наука, 1988. — 520 с.
3. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере // Философские мысли натуралиста. — М.: Наука, 1988. — С. 508.
4. Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление // Философские мысли натуралиста. — М.: Наука, 1988. — С. 162.
5. Моисеев Н.Н. Человек и ноосфера. — М.: Молодая Гвардия, 1990. — С. 186-248.

ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО ДЛЯ СУЧАСНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

*Гірявенко А.В., Федоркіна І.А.
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

Безсумнівно, що вчений В.І. Вернадський — це людина, відома всьому світу. В.І. Вернадський був і залишається геніальним ученим, який зробив величезний внесок у розвиток різних наукових напрямів як у галузі природничих, так і соціогуманітарних наук. Вивчення величезної наукової спадщини вченого й нині є актуальним для історії та методології екологічної науки, для глибокого розуміння невіддільності розвитку природи та людства, його майбутнього, ролі науки та особистості в сучасному глобальному інформаційному суспільстві [2]. Ідеї великого вченого реалізувались в заснованій ним Біогеохімічній лабораторії Академії наук (нині — Інститут геохімії та аналітичної хімії ім. В.І. Вернадського РАН), багатьох інших наукових установах колишнього СРСР. За своє життя він написав 416 значних наукових робіт (крім статей). Вміння здійснювати синтез знань, об'єднувати різні наукові дані допомогло йому відкрити нові галузі розвитку наукової думки.

У наші дні особливу актуальність набуває вчення В. Вернадського про перехід біосфери в ноосферу, що може послужити основою фундаментальних досліджень екологічних проблем [3].

Забруднення довкілля, зміна клімату, екологічні катастрофи упродовж певного часу вважалися окремими явищами, не зв'язаними між собою наслідками техногенезу. Однак, віра вченого в здатність людини, людської цивілізації екологічно безпечно користуватись природними ресурсами, науково обґрунтовано ставитися до природи і поступово вдосконалювати її в потрібному для людини напрямі привела до висновку про вищий етап розвитку біосфери, її переходу в ноосферу — сферу людського розуму [5].

В.І. Вернадський вперше звернув увагу на відносну стабільність біосфери протягом відомого людству геологічного періоду. Це вказувало на те, що характерні для існування природної органічної речовини (основного компонента рослин, тварин, мікроорганізмів тощо) ланцюжки хімічних перетворень в цілому є типовими для земного середовища і термодинамічно узгодженими. Це дозволило йому зробити оптимістичний на той час висновок: стабільність та

незмінність біосфери є надійною запорукою неможливості глобальних екологічних криз. Локальні кризи належать до необхідних елементів еволюційних змін форм життя (наприклад, вимирання окремих видів організмів на межі геологічних періодів).

Він встановив, що жива речовина — головний чинник біосфери, сукупність живих організмів (або біологічний вид у геохімічному трактуванні), що розглядається з геологічних позицій та описується в одиницях маси та енергії взаємодіє з довкіллям через літосферу, гідросферу, атмосферу та іоносферу. Вплив людини як унікально наділеної розумом живої речовини на навколишнє середовище повинен врешті решт перетворити біосферу на її вищу форму — ноосферу. Однак у вченні В.І. Вернадського про живу речовину та біосферно-ноосферну концепцію Всесвіту людина займає значне місце не лише як сукупне людство і як феномен живої речовини, але й як інтелектуально та духовно творча сила, що проявляється в її особистості. Учений розглядав людину як творчу мислячу силу, а думку — як природну функцію біосфери. Володимир Іванович стверджував, що «розвиток думки протягом часу неминуче стає такою частиною зміни природи в часі, якою є еволюція хімічних елементів, космічних тіл, тваринних та рослинних форм. Це — процес, що нічим не відрізняється від таких самих інших природних процесів» [4].

Ідеї нашого видатного вченого набагато випередили свій час. Згідно з документами ООН, прийнятими конференцією в Ріо-де-Жанейро з проблем довкілля (1992), необхідно спрямувати зусилля на збереження біорізноманіття всіх рівнів існування живого, на забезпечення функціонування систем біосфери, збалансованого розвитку суспільства. Звичайно, людина ніколи не відмовиться від благ цивілізації, але їх слід регулювати. Вихід з екологічних криз стане реальним, коли ми оберемо шлях захисту природи від негативного впливу людини.

Отже, нашим завданням є формування принципово нового світогляду, суть якого полягає в тому, що не лише людина, а й кожен вид рослин і тварин на планеті є рівноцінним і має право на існування, як результат тривалої еволюції та елемент функціонування екосистеми. Ці принципи розроблені ще у класичній праці про ноосферу В.І. Вернадським [1].

Література

1. Бібліотека українських авторефератів /В.І. Вернадський і сучасна екологія. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=general_scientific_knowledge&id=3&start=3.
2. Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського. — Т. 1: Володимир Іванович Вернадський і Україна. — Кн. 1: Науково-організаційна діяльність (1918–1921) / Ред. кол. тому: А.Г. Загородній, О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіна, В.М. Шестопапов — К.: Друкарня НБУВ, 2011. — 699 с. ISBN: 978-966-02-6293-5.
3. Екологія — Васюкова Г.Т. 5.2.2. Учення В.І. Вернадського про ноосферу. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12191010/ekologiya/uchennya_vernadsckogo_pro_noosferu.
4. Наумов Г.Б. Развитие учения о ноосфере // На пути к устойчивому развитию России [Текст] — М., 2002. — С. 55–56.
5. Світ / Ідеї Володимира Вернадського і сучасність. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www1.nas.gov.ua/svit/Article/Pages/13_0910_2.aspx.